

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ

psykholohiia: Navch. Posibnyk [Pedagogical Psychology: Teaching. Manual]. Kyiv: Lybid, 400 p. [in Ukrainian].

3. Zahnitko, A. P. & Shchukina, I. A. (2009). *Tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [An Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian Language]. Donetsk: TOV "VKF" "BAO" Publ., 960 p. [in Ukrainian].

4. Savchyn, M. V. (2012). *Zahalna psykholohiia:*

navch. Posib [General Psychology: Teach. Manual]. Kyiv: Akademvydav, 464 p. (Serii "Alma-mater"). [in Ukrainian].

5. Shcherbinina, O. M. (2006). *Teoriia ta praktyka muzychnoho stylu: Navchalno-metodychnyi posibnyk* [Theory and practice of musical style: A teaching manual]. Nizhyn, NDU Publ., 87 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.01.2019

УДК 372.879

DOI:

Марія Дзіковська, аспірант, директор Природничого коледжу
Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ

У статті здійснено теоретичний аналіз проблеми професійної підготовки фахівців у вітчизняних наукових дослідженнях. Показано, що професійна підготовка фахівців у науковій літературі досліджується у різних напрямках. Зазначено, що професійна підготовка фахівців різного профілю містить спільні недоліки, поява яких зумовлена низкою суперечностей, які існують в освітньому процесі закладу вищої освіти. Запропоновано авторське визначення поняття "професійна підготовка фахівців природничих спеціальностей".

Ключові слова: професійна підготовка; професійна освіта; педагогічна теорія; заклади вищої освіти.

Літ. 15.

Mariya Dzikovska, Postgraduate Student, Head of Natural Sciences College,
Lviv Ivan Franko National University

THE PROBLEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS IN PEDAGOGICAL THEORY

The article describes the theoretical analysis of professional training of specialists in the scientific researches. It shows that professional training in scientific literature is being researched in various areas (education, art, natural sciences, engineering, sphere of service, industrial branches, etc.). Training is considered by researchers as: an important condition for the education improvements; poly-aspect professional education, that is involving fundamental knowledge; a system of organizational and pedagogical activities; the unity of content, structure, goals of teaching the students, the ways of realizing the acquired knowledge, skills and abilities in professional activity; an organization and methodical process of adopting the students' professional competence; pedagogical process in university education; activities that ensure professional readiness of future specialist, etc.

The professional training in different fields contains common disadvantages (unsystematic application in different technologies of teaching, implementation methods, insufficient level of professional competence, educational process separation from production needs, lack of interconnection problems between general and higher education). The author identified common disadvantages of the professional training in educational process, their appearance is due to a number of contradictions (the author identified contradictions); noted about deficiencies needs to be eliminated in order to improve the quality of professional training. The author proposes a definition of the concept "professional training in natural sciences", which reflects professional training specificity in certain area of a higher education institution.

Keywords: professional training; professional education; pedagogical theory; institutions of higher education.

Постановка проблеми. Вхідження України у світовий освітній простір зумовило необхідність становлення нової освітньої парадигми, що передбачає нові підходи, відносини, поведінку тощо. Існуюча система професійної підготовки склалася в епоху нового часу і заснована на передаванні знань, сприйнятті та усвідомленні їх змісту. Нова

європейська культура – культура галузева, раціональна, монологічна, утилітаристська. За цією логікою кваліфікація – результат професійної підготовки, що передбачає наявність у випускника необхідного рівня сформованості професійних умінь і навичок. З іншого боку – роботодавцям потрібна не кваліфікація, а компетентність як сукупність навичок, що притаманні кожному

індивідууму, в якому поєднані кваліфікація, здатність працювати в групі, ініціативність, уміння приймати рішення і нести відповідальність за них.

Аналіз наукових праць учених щодо вирішення актуальних питань професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти показав, що даною проблематикою займалися багато дослідників. Зокрема, у працях таких вчених, як О. Андрусь, Л. Бражник, С. Заскалеті, Т. Калюжної, Н. Мачинської, А. Молдован, Л. Романишиної та ін. Описано актуальні проблеми удосконалення, принципи, сучасні вимоги, тенденції, психолого-педагогічні аспекти, специфіка формування змісту професійної підготовки фахівців різного профілю.

Проблема професійної підготовки фахівців саме природничих спеціальностей у науковій літературі досліджується у різних напрямках. Так, особливості формування професійних компетенцій і компетентностей майбутніх фахівців саме природничих спеціальностей схарактеризовано в наукових дослідженнях М. Барни, О. Іванців, А. Степанюк, С. Стрижак. Разом з тим окремі теоретико-практичні аспекти професійної підготовки фахівців природничих спеціальностей та формування необхідної професійної компетентності потребують ще ґрунтовних досліджень.

Саме в контексті означеної актуальності ми визначаємо **мету нашого дослідження** – здійснити аналіз проблеми професійної підготовки фахівців в умовах закладу вищої освіти різних освітніх рівнів та освітніх галузей у провідних дослідженнях вітчизняних науковців.

Виклад основного матеріалу. Н. Мачинська зазначає, що підготовка фахівців, зокрема педагогічних та непедагогічних спеціальностей – важлива умова модернізації освіти [9].

Т. Калюжна стверджує, що професійна підготовка майбутніх учителів повинна мати на меті не тільки засвоєння студентами сучасних знань із загальнопрофесійних і фахових дисциплін, виховання високоосвіченої, культурної, гармонійно розвиненої особистості, а й пропагувати ідеї інклюзивної освіти, здоров'язберігаючого та ціложиттєвого навчання, освіти і інтересах сталого розвитку, компетентнісного підходу, демократії, створення єдиної зони європейської освіти, толерантності [7].

На думку В. Безлюдної, професійна підготовка майбутнього вчителя – це система організаційно-педагогічних заходів, зорієнтована на особистісний розвиток студента, метою й кінцевим результатом якої є формування готовності студентів до виконання майбутньої професійної діяльності [3].

Під поняттям “професійна підготовка майбутнього вчителя” М. Бубнова розуміє таку підготовку, яка має двоїсте значення і має розглядатися як процес (навчання) та як результат (готовність), визначається сукупністю вимог, які висуваються до певного фахівця [5].

Професійну підготовку майбутніх вчителів фізичної культури А. Молдован розглядає як таку, що спрямована на підготовку студентів ЗВО до виконання конкретних видів професійної діяльності в галузі “Фізична культура та спорт”, оволодіння ними сукупністю знань про людину і фізичну культуру, розвиток емоційно-ціннісних відношень, моральних норм, умінь передавати цінності фізичної культури школярам [10].

О. Андрусь зазначає, що професійна підготовка студентів – це організаційно-методичний процес формування у студентів їх професійної компетентності, активної життєвої позиції, внутрішньої культури, здатності до продуктивного спілкування з навколишнім світом для професійно-особистісної та соціальної реалізації, навчання та самоосвіти упродовж життя [1].

Н. Белікова зосереджує увагу на тому, що професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту включає: володіння інтелектуальними засобами пізнання і організації професійної діяльності в сфері фізичної культури та спорту; наявність стійкої потреби у здійсненні професійної діяльності; мотивацію на використання традиційних та новітніх оздоровчих технологій у професійній діяльності; володіння загальнопрофесійними та спеціальними знаннями, уміннями і навичками, які забезпечують ефективність здійснення професійної діяльності в умовах сучасного конкурентного середовища; творчу направленість професійної діяльності; високий рівень сформованості культури здоров'я та індивідуального стилю професійної діяльності [4].

Як зазначають дослідники І. Прихода та Г. Степанова український досвід професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації свідчить, що крім загальнобіологічних і медичних знань та умінь, даний фахівець повинен повною мірою володіти основами деонтологічних, пропедевтичних, педагогічних, психологічних, валеологічних, соціологічних знань, і повною мірою володіти ними в своїй практичній діяльності. Еталоном для оцінки ефективності професійної підготовки фахівців нової генерації може бути розроблена модель особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у ЗВО України [12].

Ю. Лобода під професійною підготовкою вважає систему цілеспрямованих заходів, які забезпечують формування у майбутнього фахівця професійної спрямованості, знань, умінь, навичок та професійної готовності, що дозволяють виконувати роботу в певній галузі діяльності [8].

Ю. Забіяко стверджує, що професійна підготовка повинна бути цілісною системою заходів, методів і прийомів; будуватися з урахуванням особистісних якостей фахівця; мати чітко визначену структуру та специфіку. Вона повинна інтегрувати в собі комплекс різних методів, які використовуються стосовно як загальної, так і спеціальної підготовки фахівця. Дослідник стверджує, що при здійсненні професійної підготовки має здійснюватися діяльнісний підхід, згідно з яким майбутній фахівець повинен поєднувати фізкультурно-педагогічну й тренерсько-викладацьку діяльність. Якщо всі вищезазначені особливості підготовки будуть ураховані, то від майбутнього фахівця слід чекати високих результатів у його професійній діяльності [6].

Ю. Мосейчук акцентує увагу на тому, що професійна підготовка фахівців у ЗВО повинна бути спрямована на здобуття ними ґрунтовних і фундаментальних знань, формування вмінь й навичок з обраної професії. Науковець зазначає, що студенти повинні під час навчання розвинути мотиваційну сферу, сформувати особистісні соціально-значущі якості, які дозволять їм кваліфіковано виконувати професійні обов'язки. Професійна підготовка студентів у ЗВО повинна бути неперервною [11].

Професійна підготовка майбутнього фахівця, як стверджують дослідники, – це педагогічний процес університетської освіти, результатом якого є формування та розвиток його професійної готовності, що проявляється у формах активності фахівця та визначає його здібності ставити перед собою професійні цілі, обирати способи їх досягнення, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи у професійному напрямку [15].

Т. Рогова зазначає, що професійна підготовка майбутніх фахівців характеризується поліаспектністю і передбачає засвоєння фундаментальних знань, формування готовності до їх творчого практичного застосування, розвиток особистісних якостей, що в сукупності забезпечує готовність випускників ЗВО до успішного виконання професійних функцій [13].

Дослідники, вивчаючи практичні аспекти професійної підготовки фахівців різного профілю,

акцентують увагу на існуванні однакових недоліків, що потребують їх усунення з метою підвищення якості підготовки випускника закладу вищої освіти. До таких недоліків науковці віднесли:

- безсистемність застосування різних технологій навчання, методів і засобів їх реалізації;
- недостатній рівень сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців;
- відсутність інтеграції гуманітарних та фахових дисциплін; відокремленість навчального процесу від потреб виробництва; недостатній взаємозв'язок загальноосередньої і вищої освіти.

Такі недоліки, як стверджують дослідження, обумовлено низкою суперечностей, які існують в освітньому процесі закладу вищої освіти, зокрема:

- між високими вимогами до професійної компетентності випускників та рівнем їх готовності до професійної діяльності;
- між потребою в інноваціях і ступенем їх введення у навчальний процес; між необхідністю впровадження нових освітніх технологій та правильністю їх реалізації у закладах вищої освіти;
- між потребою об'єднання процесів підготовки в загальноосвітній школі і ЗВО в єдину освітню систему й її відсутністю або наявністю поодиноких спроб такого об'єднання [14].

Означені недоліки потребують їх усунення з метою підвищення якості професійної підготовки майбутнього фахівця в умовах закладу вищої освіти.

Отож, професійну підготовку вітчизняні дослідники розглядають як:

- систему організаційно-педагогічних заходів, зорієнтовану на особистісний розвиток студента, метою й кінцевим результатом якої є формування готовності студентів до виконання майбутньої професійної діяльності;
- єдність змісту, структури, цілей навчання й виховання студентів, способів реалізації набутих знань, навичок і умінь у професійній діяльності;
- організаційно-методичний процес формування у студентів і професійної компетентності, активної життєвої позиції, внутрішньої культури, здатності до продуктивного спілкування з навколишнім світом для професійно-особистісної та соціальної реалізації;
- систему цілеспрямованих заходів, які забезпечують формування у майбутнього фахівця професійної спрямованості, знань, умінь, навичок та професійної готовності, що дозволяють виконувати роботу в конкретній галузі;
- педагогічний процес університетської освіти, результатом якого є формування та розвиток готовності фахівця до виконання професійної діяльності.

Спираючись на результати досліджень О.В. Винославської щодо студентів природничих спеціальностей, то ми погоджуємося з позицією дослідниці в даному напрямі, зокрема: абітурієнти, які вступають на природничі факультети, повинні мати високорозвинене логічне і абстрактне мислення [2]. Такі студенти повинні вирізнятися підвищеною аналітикою і незалежністю суджень, готовністю до критичного аналізу та ґрунтовних умовиводів.

На основі теоретичного аналізу проблеми професійної підготовки ми пропонуємо власне визначення поняття *“професійна підготовка фахівців природничих спеціальностей”*.

Професійну підготовку фахівців природничих спеціальностей ми розглядаємо як систему цілеспрямованих організаційно-педагогічних заходів, що спрямована на формування професійної компетентності фахівця, яка включає формування готовності до виконання професійної діяльності, навчання та самоосвіти упродовж життя.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Сучасна професійна освіта характеризується пошуком фундаментальних підходів до побудови освітнього процесу у закладах вищої освіти, що зумовлюється кризовим станом як усього суспільства, так, відповідно, сучасної освіти. Вихід із кризового стану вимагає побудови такої системи професійної освіти, яка б забезпечила упродовження в освітню галузь синтетичного знання, що формується на основі міждисциплінарних зв'язків.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у вивченні зарубіжної системи професійної підготовки фахівців природничих спеціальностей, оскільки саме їх порівняння й зіставлення забезпечить осмислення реальних досягнень і виявлення деструктивних тенденцій вітчизняної системи професійної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусь О. Сучасні аспекти професійної підготовки студентів у технічних університетах / О. Андрусь // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2011. – №4(2). – С. 283–294.
2. Винославська О. В. Психологія: Навчальний посібник. – К.: ІНККОС, 2005. – 352 с.
3. Безлюдна В. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у системі вищої освіти / В. Безлюдна // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – №4. – С. 178–185.
4. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту / Н. О. Белікова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2013. – №112 (Т. 2.) – С. 52–56.

5. Бубнова М. Ю. Готовність майбутніх учителів математики до професійної діяльності / М. Ю. Бубнова // Дидактика математики: проблеми і дослідження: Міжнародний збірник наукових робіт. – 2010. – Вип. №33. – С. 17–20.

6. Забіяко Ю. О. Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту / Ю. О. Забіяко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2013. – №2. – С. 16–19.

7. Калюжна Т. Г. Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя / Т. Г. Калюжна // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. – 2013. – №4. – С. 32–37.

8. Лобода Ю. Г. Професійна підготовка фахівців як цілеспрямований процес у вищих закладах освіти [Електронний ресурс] / Ю. Г. Лобода. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kand-pedagog-nauk-loboda-yu-g-profesiyna-pidgotovka-fahivtsiv-yak-tsilespryamovaniy-protses-u-vischih-zakladah-osviti/>

9. Мачинська Н. І. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю: [монографія] / Н. І. Мачинська – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – 416 с.

10. Молдован А. Д. Проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / А. Д. Молдован – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3.1/55.pdf>

11. Мосейчук Ю. Ю. Психолого-педагогічні аспекти вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у контексті неперервної освіти / Ю. Ю. Мосейчук // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету “Україна”. – 2017. – № 13. – С. 53–57.

12. Прихода І. В., Степанова Г. В. Сучасні проблеми професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/pedagog/104/18009-suchasni-problemi-profesijnoi-pidgotovki-fahivciv-z-fizichnoi-reabilitacii-v-ukraini.html>

13. Рогова Т. В. Професійна підготовка студентів у ВНЗ: її ознаки та якість / Т. В. Рогова // Педагогіка та психологія. – 2017. – №56. – С. 294–301.

14. Романишина Л. М. Теоретичні основи неперервної професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах / Л. М. Романишина, Н. Д. Островська, С. М. Марчишин. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби – 2010. – №5. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_5_14.

15. Шульга Л. В. Підвищення якості університетської освіти: професійна та практична підготовка фахівців / Л. В. Шульга, Л. В. Бражник, Ю. В. Вакуленко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – №1(6). – Т. 2. Економічні науки. – 2013. – С. 335–339.

REFERENCES

1. Andrus, O. (2011). Suchasni aspekty profesiinoi pidhotovky studentiv u tekhnichnykh universytetakh [Modern aspects of professional training of students in

technical universities]. *The problems of preparing of modern teacher*; No.4(2), pp.283–284. [in Ukrainian].

2. Vynoslavskaya, O. V. (2005) *Psykholohiia* [Psychology]. Kyiv, 352p. [in Ukrainian].

3. Bezliudna, V. (2016). Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv inozenykh mov u systemi vyshchoi osvity [Professional training of future teachers of foreign languages in the system of higher education]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. No.112(vol.2), pp.178–185. [in Ukrainian]

4. Bielikova, N. O. (2013). Suchasni tendentsii profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv z fizychnoho vykhovannia ta sportu [Contemporary trends of professional training of future specialists in physical education and sports]. *Bulletin of Chernigiv National Pedagogical University named after T. Shevchenko. Series: Pedagogical Sciences. Physical education and sports*. No.112 (vol. 2.) pp. 52–56. [in Ukrainian].

5. Bubnova, M. Yu. (2010). Hotovnist maibutnikh uchyteliv matematyky do profesiinoi diialnosti [Readiness of future math teachers to professional activity]. *Didactics of Math: Problems and Research: International Collection of Scientific Papers*. No. 33, pp.17–20. [in Ukrainian].

6. Zabiiko, Yu. O. (2013). Profesiina pidhotovka fakhivtsiv fizychnoi kultury ta sportu [Professional training of specialists in physical culture and sports]. *Physical education, sports and health culture in modern society*. No.2, pp. 16–19. [in Ukrainian].

7. Kaliuzhna, T. H. (2013). Suchasni vymohy do profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia [Modern Requirements for the Professional Training of a Future Teacher]. *Scientific Notes of the Nizhyn State University named after Nikolai Gogol*. No.4, pp.32–37. [in Ukrainian].

8. Loboda, Yu. H. Profesiina pidhotovka fakhivtsiv yak tsilespriamovanyi protses u vyshchykh zakladakh osvity [Professional training of specialists as a purposeful process in higher education institutions] [Electronic resource]. Available at: <http://intkonf.org/kand-pedagog-nauk-loboda-yu-g-profesiyna-pidgotovka-fahivtsiv-yak-tsilespriamovanyi-protses-u-vischih-zakladakh-osviti/> [in Ukrainian].

9. Machynska, N. I. (2013). *Pedahohichna osvita mahistrantiv vyshchykh navchalnykh zakladiv nepedahohichnoho profilu* [Pedagogical education of masters of higher educational institutions of non-pedagogical profile]. Lviv: LvDUVS, 416 p. [in Ukrainian].

10. Moldovan, A. D. Problemy pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv fizychnoi kultury ta sportu do profesiinoi diialnosti u vyshchykh navchalnykh zakladakh [Problems of preparation of future specialists of physical culture and sports for professional activity in higher educational institutions] [Electronic resource]. Available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3.1/55.pdf> [in Ukrainian].

11. Moseichuk, Yu. Yu. (2017). Psykholohopedahohichni aspekty vdoskonalennia profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury u konteksti neperervnoi osvity [Psychological and pedagogical aspects of improving the professional training of future teachers of physical culture in the context of continuing education]. *Collection of scientific works of the Khmelnytsky Institute of Social Technologies of the University of Ukraine*. No. 13, pp. 53–57. [in Ukrainian].

12. Prykhoda, I. V. & Stepanova, H. V. Suchasni problemy profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv z fizychnoi rehabilitatsii v Ukraini [Modern problems of professional training of specialists in physical rehabilitation in Ukraine.] [Electronic resource]. Available at: <http://www.stationline.org.ua/pedagog/104/18009-suchasni-problemi-profesijnoi-pidgotovki-faxivciv-z-fizichnoi-reabilitacii-v-ukraini.html> [in Ukrainian].

13. Rohova, T. V. (2017). Profesiina pidhotovka studentiv u VNZ: yii oznaky ta yakist [Vocational training of students in higher educational institutions: its features and quality]. *Pedagogics and psychology*. No. 56, pp.294–301. [in Ukrainian].

14. Romanyshyna, L. M., Ostrovska, N. D. & Marchyshyn, S. M. (2010). Teoretychni osnovy neperervnoi profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv u vyshchykh navchalnykh zakladakh [Theoretical Foundations of Continuing Professional Training of Specialists in Higher Educational Institutions]. *Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service*. No.5.[Electronic resource]. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_5_14. [in Ukrainian].

15. Shulha, L. V., Brazhnyk, L.V. & Vakulenko, Yu.V. (2013). Pidvyshchennia yakosti universytetskoï osvity: profesiina ta praktychna pidhotovka fakhivtsiv [Improving the quality of university education: professional and practical training of specialists]. *Scientific works of Poltava State Agrarian Academy*. No.1 (6), vol.2. Economics, pp. 335–339. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17.01.2019



“Світ постає перш за все як неперервний розвиток минулого, яке вбирає в себе майбутнє та розширюється в міру руху вперед”.

Анрі Бергсон
французький філософ

